

Дралюк І. М. - заступник начальника ГУ
БКОЗ Служби безпеки України, кандидат
юридичних наук

АНТИКОРУПЦІЙНЕ ЗАКОНОДАВСТВО УКРАЇНИ ТА ЄВРОПЕЙСЬКІ СТАНДАРТИ

Вивчення досвіду запобігання та протидії корупції в Україні свідчить, що підґрунтям цієї діяльності є її нормативно-правове регулювання в межах євроінтеграційного процесу. Діалог між Україною та Європейським Союзом (ЄС) розпочався 14 червня 1994 року, коли було підписано Угоду про партнерство і співробітництво [1, с. 3]. Цим актом передбачено узгодження зі стандартами ЄС законодавства України у сфері запобігання та протидії корупції. Необхідність гармонізації встановлена комплексом нормативно-правових актів України, зокрема: Законом України «Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу» від 18 березня 2004 року, Розпорядженням Кабінету Міністрів України «Про затвердження плану заходів щодо виконання в 2012 році Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу» від 28 березня 2012 року тощо. У цьому ж контексті варто наголосити на євроінтеграційному курсі України, який зумовлює необхідність поступового наближення економіки України до рівня економіки провідних держав Євросоюзу, а також узгодження

українського законодавства із загальноприйнятими європейськими стандартами на засадах апроксимації, адаптації та гармонізації.

Аналіз чинного законодавства України виявив, що нормативно-правову базу протидії корупції формують відповідні положення Конституції України, законів України, постанов Верховної Ради України, указів і розпоряджень Президента України, постанов і розпоряджень Кабінету Міністрів України, відомчих нормативних актів. Загалом в Україні видано понад сто правових актів, які певною мірою присвячено розв'язанню проблем протидії корупції. Водночас наявність такої кількості правових актів антикорупційної спрямованості не свідчить про те, що в нашій державі було створено досконалу систему антикорупційного законодавства. Ці акти приймали в різний час, різні органи, з різною метою, причому більшість із них - за браку єдиної науково обґрунтованої концепції протидії корупції.

Останні нормативно-правові документи, прийняті з метою розроблення ефективної системи запобігання та протидії корупції, містять нормами, які наша країна має імплементувати в національне законодавство для узгодження його зі стандартами ЄС. Утім зазначені нормативно-правові акти не позбавлені недоліків, тому не гарантують швидкого подолання корупції в країні, оскільки ефективне антикорупційне законодавство - лише один зі складників державної антикорупційної політики.

Зокрема, завдяки останнім законодавчим ініціативам керівництва держави, що були підтримані Верховною Радою України 14 жовтня 2014 року й покликані сприяти підвищенню ефективності державної антикорупційної політики шляхом створення спеціально вповноваженого органу - Національного агентства з питань запобігання корупції, яке відповідатиме за її реалізацію не тільки на центральному рівні, а й у кожному державному органі. Також передбачено покращити інституційне забезпечення сфери протидії корупції шляхом утворення Національного антикорупційного бюро України, яке протидіятиме кримінальним корупційним правопорушенням, що вчинені вищими посадовими особами, уповноваженими на виконання функцій держави або місцевого самоврядування. Крім цього, суттєво розширено коло суб'єктів, які опікуватимуться питаннями як запобігання, так і протидії корупції в державі.

На перший погляд, розроблено достатню організаційно-правову базу в Україні для знищення корупції. Антикорупційне законодавство призначене регулювати конфлікти інтересів державних чиновників і юридичну відповідальність за недостовірне декларування, дорогої подарунки, «надмірну» гостинність тощо. Проте «...правила боротьби з корупцією спричинили мінімальний вплив на рівень шахрайства в політичних колах через слабе верховенство закону й відсутність адекватного застосування. Україна потребує нових, більш жорстких змін в антикорупційному законодавстві, щоб пришвидшити входження до Європейського Союзу. Ситуація в державі потребує максимуму зусиль усіх гілок влади й органів місцевого самоврядування, застосування

необхідних загальнодержавних заходів, спрямованих на вдосконалення антикорупційного законодавства» [2, с. 13]. Нині подальший євроінтеграційний курс держави стає неможливим без подолання в Україні корупції. Тому постала нагальна необхідність не лише розроблення дієвого механізму запобігання та протидії цьому явищу в нашій державі, а й ужиття конкретних адекватних цій загрозі практичних заходів, спроможних забезпечити досягнення поставленої мети - подолання корупції та відсторонення корупціонерів від влади, які стали не лише носіями, а й захисниками корупції, репродукуючи її в перспективі та закладаючи для цього надійні підвалини.

Створюючи умови для імплементації в європейській правовій простір українського законодавства, необхідно проаналізувати практику нормативно-правового регулювання протидії корупції у світі та провідних країнах Європи. Зазначимо, що в міжнародно-правових документах наявні різні підходи до розуміння й тлумачення дефініції корупції. Це поняття в загальноприйнятому розумінні вперше було сформульовано на 34-й сесії Генеральної Асамблеї ООН 1979 року. Фахівці цієї організації визначили корупцію як «...виконання посадовими особами будь-яких дій або ж бездіяльність у сфері виконання їхніх посадових повноважень за винагороду в будь-якій формі в інтересах того, хто надає цю винагороду, як з порушенням посадових інструкцій, так і без такого порушення» [3, с. 115].

Важливою подією в міжнародно-правових відносинах у сфері запобігання та протидії корупції є підписання міжнародною спільнотою 9 грудня 2003 року Конвенції Організації Об'єднаних Націй проти корупції [4]. Цей міжнародний договір є найзмістовнішим правовим актом, спрямованим на запобігання та боротьбу з корупцією як у світовому, так і в національному масштабах [2]. Цей документ став підґрунтям для імплементації законодавства країн-учасниць, тобто для узгодження національного законодавства із загальноновизнаними методами та заходами щодо запобігання й протидії корупції. Конвенція містить 71 статтю та визначає ключові засади здійснення державами- учасницями політики у сфері запобігання та протидії корупції, а саме: запровадження органу або органів із запобігання та протидії корупції (ст. 6), оптимізацію функціонування публічного та приватного секторів (ст. 7, 12), запровадження кодексів поведінки державних посадових осіб (ст. 8), забезпечення доступу громадськості до процесів протидії корупції (ст. 13), упорядкування сфери державних закупівель й управління державними фінансами (ст. 9) тощо.

Зазначену Конвенцію ООН ратифікували 167 країн світу. Норми міжнародного антикорупційного законодавства знайшли своє відображення в національному законодавстві низки країн світу. У преамбулі цієї Конвенції наголошено на необхідності реагування на загрози, що створює корупція, передусім загрози стабільності й безпеці суспільства, що завдає шкоди демократичним інституціям, етичним цінностям і справедливості, а також повноцінному розвитку правової науки. Окрім цього, держави-учасниці цієї Конвенції висловили

стурбованість серйозністю спричинених корупцією проблем і загроз принципу верховенства права; зв'язками між корупцією та іншими формами злочинності, зокрема організованою й економічною злочинністю, відмиванням коштів. Подеколи корупція, пов'язана зі значним обсягом активів, може становити значну частку ресурсів держави й ставить під загрозу політичну стабільність і сталий розвиток держав. Корупція вже не є локальною проблемою, це транснаціональне явище, яке позначається на суспільстві й економіці всіх країн. Це зумовлює винятково важливе значення міжнародного співробітництва у сфері запобігання корупції та контролю за нею. А тому всеохопний комплексний підхід є необхідною умовою для ефективного запобігання корупції та протидії їй [5]. У зазначеній Конвенції пріоритетними напрямками визнано ефективніше запобігання міжнародним переказам незаконно придбаних активів, виявлення та припинення їх, зміцнення міжнародного співробітництва в поверненні активів. Також констатовано, що запобігати корупції та викоринювати її - це обов'язок усіх держав, і для забезпечення ефективності зусиль у цій сфері вони мають співпрацювати одна з одною за підтримки й участі окремих осіб і груп, які не належать до державного сектору, серед яких громадянське суспільство, неурядові організації та організації, що функціонують на базі громад [4]. Цей підхід має стати домінантним і для України.

Отже, для побудови ефективної системи протидії та запобігання корупції в державі в межах реалізації належної антикорупційної політики необхідні узгоджені дії всіх без винятку державних інституцій та органів місцевого самоврядування за такими додатковими напрямками: а) аналіз діяльності спеціально вповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції та організованій злочинності, ужиття за його результатами заходів щодо підвищення ефективності їх роботи; б) формування єдиної правозастосовної практики правоохоронних і судових органів у справах, пов'язаних із корупцією; в) запровадження спеціалізації суддів, прокурорів і слідчих у справах про корупційні злочини; г) співробітництво правоохоронних органів із державними інституціями, громадськими організаціями та засобами масової інформації тощо.

Отже, ефективність діяльності державних інституцій, органів місцевого самоврядування та спеціально вповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції безпосередньо залежить від рівня узгодженості їхніх дій, організації належної координації та взаємодії між ними, тобто йдеться про формування належної державної антикорупційної політики й упровадження на її підставі антикорупційних державних програм, відомчих та міжвідомчих планів, що мають враховувати як загальні положення антикорупційної стратегії, так і суто специфічні аспекти діяльності певного вповноваженого суб'єкта у сфері протидії корупції або державного органу влади.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Метельова Т. Європа на обрії: стан і перспективи співробітництва Україна - ЄС / Т. Метельова // Віче. - 2009. - № 16. - С. 2-4.

2. Задирака Н. Світовий досвід запобігання та протидії корупції: до питання про інтеграцію законодавства України до права Європейського Союзу / Н. Задирака, Р. Кабанець // Віче. - 2014 - № 10. - С. 12-13.

3. Невмержицький Є. Корупція в Україні: причини, наслідки, механізми протидії : монографія / Є. Невмержицький. - Київ : КНТ, 2008. - 368 с.

4. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції : міжнар. документ / Організації Об'єднаних Націй // Відомості Верховної Ради України. - 2007. - № 49.

5. Решетников Ф. М. Ответственность за должностные преступления в зарубежных странах / Ф. М. Решетников. - М. : Юрид. лит., 1994. - С. 128.